

Årsmelding 2005

Innhald

Føreord	2	Særleg satsing på barn og unge	13
<i>Leiing</i>	3	Regionale konferansar om barn og unge	13
<i>Budsjett</i>	3	Universell utforming	13
Økonomiske rammer og administrative føringer	3	Kartlegging av grøn resept og anna folkehelsearbeid	13
Klagesaker etter plan- og bygningslova	3	Fleire kommunar er med i prosjekt	14
Introduksjonslova	3	fysisk aktivitet og måltid i skulen	14
Siviladministrasjon	3	Skulefruktabonnement på frammarsj	14
Klagesaker etter sosialtenestelova	4	Kortreist mat - skule	14
Fri rettshjelp	4	Grønt i skulen	14
Forvaltningslova og offentleglova	4	Rett tiltak til rett tid	14
Klage- og tilsynssaker etter helselovene	4	Ver røykfri	14
Klagesaker etter opplæringslovverket	4	Fleire med klamydia, færre abortar	15
Gjeldsrådgjeving	5		
Truomssamfunn og lov om heilag dagar	5	Barn, oppvekst og utdanning	16
Oppgåver på vegne av Kongehuset	5	Tilsyn med barnevernsinstitusjonar	16
www.fmho.no	5	Tilsyn, klagebehandling og lovlegskapskontroll i skular	16
Samordning og kommuneøkonomi	6	Kvalitetsvurdering, dokumentasjon og analyse	17
Framleis store underskot i kommunane	6	Kvalitets- og kompetanseutvikling	17
Statsborgarsaker, vallov og kommunalrett	6	Lærings- og oppvekstmiljø	18
		Utvikling og rettleiing i norskopplæringa	18
Velferd, helse og personretta tenesteyting	7	Opplæring innanfor kriminalomsorga	18
Landsomfattande tilsyn med helse- og sosialtenestene	7	Mykje nytt for barnehagane	19
Pleie- og omsorgstenestene vert utfordra	8		
Grunn til uro for dei mest hjelpet rengjande eldre	8	Regional planlegging og arealpolitikk	20
Unge på sjukeheim	9	Strandsona framleis stridstema	20
MRSA utfordrar sjukeheimane	9	Jordvern og landskapskartlegging	20
Helsetenester i kommunane	9		
Fastlegeordninga	9	Naturressursforvaltning	21
Akutthjelp og legevakt	9	Berekraftig bruk av biologisk mangfald	21
Helsetenester til innsette i fengsel	9	Vern av villaksen	21
Helsefremjande og førebyggjande arbeid i kommunehelsetenesta	10	Landsdekkjande kontrollaksjonar	22
Miljøretta helsevern	10	PCB og andre miljøgifter	22
Helsetenestetilbod til asylsøkjalar og flyktningar	10	Støy i plansaker	22
Valdtekstmottak for Hordaland	10	Miljøstatus	22
Rehabilitering - koordinering og samhandling kan betrast	10	EUs vassrammedirektiv	22
Mangel på psykiatrar skaper framleis problem	10	Utvikling og verdiskaping	23
Opptappingsplanen for psykisk helse	11	Streif 2005	23
Tiltaksplan mot fattigdom	11	Kulturlandskap	24
På veg til eigen bustad	11	Næringsutvikling knytt til ressursar på garden	24
Kartlegging i sosialtenesta (KIS)	11	Geografiske informasjonssystem (GIS)	25
Kompetanseutvikling i sosialtenesta	12		
Familievern	12	Samfunnstryggleik og beredskap	26
Kommunalt rusmiddelarbeid	12	Beredskapsvarsel	26
Ny Arbeids – og velferdsforvaltning (NAV)	12	Varierende beredskap i kommunane	26
		Helseberedskap på prøve	26
		Samfunnstryggleik i arealplanlegginga	26
		Øvingane Hordaland, Lyneld og Bjørgvin 2005	28
		Nytt planverk for krise og krigstidsberedskap	28

Føreord

Fylkesmann Svein Alsaker

Årsmeldinga frå Fylkesmannen i Hordaland viser breidde og variasjon i oppgåvene med klagesaksbehandling, direkte utøvande forvaltningsmynde, tilsyn og kontroll. Embetet legg stor vekt på kvalitet i saksbehandlinga og kort saksbehandlingstid. Det er viktig at brukarane opplever at det er tilfelle.

Fylkesmannen har eit særlig samordningsansvar for all offentleg forvaltning i fylket. Gjennom kommunemøte, regionmøte, konferansar, seminar og regionalt statsetatsleiarforum i Hordaland utøver vi dette ansvaret på ein aktiv måte. For den statlege samordninga er det ein føremun at helseavdelinga og utdanningsavdelinga frå å vere sjølvstendige statsetatar vart integrerte i fylkesmannsembetet frå 2003.

Fylkesmannsembetet er eit informasjonsknutepunkt og arrangerer årleg over 60 konferansar og seminar for kommunar, institusjonar, friviljuge organisasjonar og andre.

Av spesielle hendingar embetet var involvert i, nemner eg beredskapsarbeidet i samband med ekstremveret 14. september og 14. november 2005. I desse hendingane kom det til nytte at beredskapsaktørane i Hordaland er samkøyrde og godt kjende frå det løpande beredskapsarbeidet. Embetet var også involvert i ulike arrangement i samband med hundreårsmarkeringa for unionsoppløysinga med Sverige. Mellom anna var vi nasjonalt pilotprosjekt for Streif-arrangementa 22. april 2005 i Ullensvang med deltaking av H. M. Dronning Sonja. Opninga av Folgefonna Nasjonalpark var og ei stor hending. Det var Dronninga som sto for den offisielle opninga.

Barn og unges oppvekstvilkår har vore eit viktig satsingsområde for Fylkesmannen i 2005.

Årsmeldinga ligg føre både i papir- og internettutgåve på www.fmho.no.

Bergen, 28. februar 2006

Fylkesmann Svein Alsaker

Leing

Fylkesmann Svein Alsaker
Assisterande fylkesmann Johan B. Synnevåg
Administrasjonssjef Ingeborg Aasbø
Fylkeslege Helga Arianson
Landbruksdirektør Ole Bakkebø
Miljøvernssjef Terje Aasen
Utdanningsdirektør Kjellbjørg Lunde
Avdelingsdirektør for Justis- og forvaltningsavdelinga Rune Øpsen Bødtker

Budsjett

Fylkesmannen i Hordaland har i 2005 løyst oppgåvene sine innan budsjetttramma på 73,1 millionar. Ein ny fordelingsmodell førte til at Hordaland i 2005 fekk eit større budsjett enn før. Ny intern økonomiinstruks vart fastsett og embetet tok i bruk eit internt rapporteringssystem, Rapport intranett. Det er også inngått ny avtale med Senter for statleg økonomistyring om økonomitenester.

Økonomiske rammer og administrative føringar

Klagesaker etter plan- og bygningslova

Fylkesmannen avgjorde 523 klagesaker etter plan- og bygningslova i 2005. Dette er 35 % meir enn året før. 82 % av dei kommunale vedtaka vart stadfesta av Fylkesmannen. Auken skuldast dels stor byggjektivitet og dels opprydding i Bergen kommune og gjorde det i periodar vanskeleg for Fylkesmannen å halde lovnaden i sørviserklæringa om saksbehandlingstid på tre månader. Med stram prioritering vart likevel ei saksbehandlingstid på to og ein halv månad nådd ved utgangen av året. For saker der klagen har utsetjande verknad, har vi halde lova sitt krav om seks veker.

Fylkesmannen avgjorde to saker om oreigning etter oreigningslova og ei klagesak som gjaldt kommunalt vedtak etter plan- og bygningslova § 35 om oreigning til gjennomføring av reguleringsplan. Sju saker gjaldt oreigningsinngrep før det låg føre rettskraftig skjøn (oreigningslova § 25). I tillegg hadde vi ei sak der det vart gjort vedtak om rettsleg skjønn i staden for lensmannsskjønn.

Introduksjonslova

Vi har behandla tre klager på kommunale vedtak etter introduksjonslova. Gjennomsnittleg saksbehandlingstid var ein månad. Klagen gjaldt stans i introduksjonsprogram/-stønad, og alle dei kommunale vedtaka vart stadfesta av Fylkesmannen.

Siviladministrasjon

Fylkesmannen behandla 20 klager på vedtak i overformynderiet i 2005. I tillegg har vi desidert 17 overformynderi / hjelpeverjerekneskap frå 2004.

I løpet av året har vi og fått 28 overformynderirekneskap som er under desisjonsbehandling. Fylkesmannen behandla to søknader om innløyising av festetomter i 2005.

Klagesaker etter sosialtenestelova

Fylkesmannen behandla 588 klager etter sosialtenestelova. Talet på klagesaker har dei siste åra lege stabilt rundt 600. Dei fleste klagane gjaldt økonomisk sosialhjelp (77 %), mens ein femdel gjaldt sosiale tenester som omsorgsløn, heimehjelp, støttekontakt og avlastning. Av andre område kan nemnast tiltak for rusmisbrukarar (3 %). Dei fleste sakene var frå Bergen (58 %). Åtte kommunar hadde ingen slike saker i 2005.

I gjennomsnitt tok det litt meir enn to månader frå klagen kom inn til Fylkesmannen til avgjerd gjekk ut. I 41 % av sakene var saksbehandlingstida mindre enn to månader, og i 89 % var saksbehandlingstida mindre enn tre månader. Når ei sak tek meir enn tre månader skuldast det gjerne behov for fleire opplysningar eller saksdokument før klagebehandling, gjerne etter ønskje frå klagaren.

Fylkesmannen har i nokre tilfelle avgjort tvistar mellom kommunar om økonomisk ansvar for sosialhjelp eller sosiale tenester til einskiltpersonar.

Forvaltningslova og offentleglova

Fylkesmannen behandla tre klagesaker som galdt avslag på partsinnsyn etter forvaltningslova og fem klagesaker som gjaldt avslag på dokumentinnsyn etter offentleglova.

Klage- og tilsynssaker etter helselovene

Fleire pasientrettsklagar

I 2005 behandla Helsetilsynet i Hordaland 96 klagar på manglande innfriing av pasientrettar, 41 fleire enn året før. Dei fleste gjeld avslag på dekning av reisekostnader ved behandling (41), avslag på søknad om sjukeheims plass (24) og avslag på rett til nødvendig behandling i spesialisthelsetenesta (19). Alle klagenes er vorte behandla innan to månader.

Stabile tal på klager i psykisk helsevern

I 2005 behandla Fylkesmannen 116 klager på tvangsbehandling i det psykiske helsevernet mot 107 i 2004. Alle gjaldt tvangsmedisinering og ein av klagarane fekk medhald. Nesten alle sakene har vorte behandla innan to yrkedagar.

Tilsyn med helseteneste og helsepersonell

Helsetilsynet fører tilsyn med utgangspunkt i hendingar som kan tyde på svikt i tenestetilbodet og vurderer om desse hendingane kan karakteriserast som brot på krav i helselovgevinga. I 2005 vart 25 saker sende over til helsetenesta for eiga oppfølging utan medverknad frå tilsynsstyresmakta. Talet på avslutta saker auka frå 144 i 2004 til 165 i 2005. Gjennomsnittleg saksbehandlingstid har vore i overkant av fire månader.

I 2005 vart 27 saker sende til Statens helsetilsyn for vurdering av administrative reaksjonar etter helsepersonellova. Ein lege mista autorisasjonen sin, to fekk mellombels suspensjon av autorisasjonen og ein vart fråteken retten til å skrive ut legemiddel. Fire legar, ein tannlege og ein farmasøyt fekk skriftleg åtvaring. Året før vart det sendt 16 saker til Helsetilsynet. Ein hjelpepleiar mista autorisasjonen sin ved dom.

Klagesaker etter opplæringslovverket

Fylkesmannen behandla 46 saker etter forskrift om likeverdig behandling av barnehagar i høve til offentlege tilskot og foreldrebehandling. 29 av dei fekk medhald, to fekk delvis medhald og fire fekk avslag. Resten vart sende tilbake for ny vurdering eller vart avviste.

341 klager gjaldt grunnskule. Dei aller fleste var klagar på standpunktkarakter, der 46 av 179 fekk heilt og ein delvis medhald. Det var 26 som klaga på vedtak om skuleskyss, og to av dei fekk heilt eller delvis medhald i klagen sin. 39 av 71 klagar på spesialundervisning resulterte i medhald til klagar.

Frå vidaregåande skule kom det inn sju klagar, og vi gav ein av klagarane medhald. Saksbehandlingstida var fire til fem veker i gjennomsnitt.

Fri rettshjelp

Fylkesmannen betalte i 2005 ut over 22 millionar i fri rettshjelp. Det kom inn 3 021 nye søknader/arbeidsoppgåver som gjaldt fritt rettsråd og 164 søknader om fri sakførsel. Saksbehandlingstida var ved utgangen av året var om lag ein måned for arbeidsoppgåver og sakførsel, og om lag ein og ein halv måned for behandling av søknader om rettsråd.

Gjeldsrådgeving

Gjeldsrådgeving var eit satsingsområde frå Sosial- og helsedirektoratet si side i 2005. Det er gjennomført fem møte i operativ arbeidsgruppe økonomisk rådgeving (OAØ) i regi av Sosial- og helse- direktoratet og seks møte i kompetansegruppa som er oppretta av OAØ. Fylkesmannen har i tillegg til samarbeid med andre fylke arrangert eigne grunnkurs i Hordaland og Vest-Agder, og vidaregåande kurs i Vest-Agder. Samarbeidsforum for økonomiske rådgjevarar i Hordaland i regi av Fylkesmannen har hatt fire møte.

Truomssamfunn og lov om heilagdag

I 2005 vart det registrert fire nye truomssamfunn. Ingen samfunn vart sletta frå registeret i 2005. Ved utgangen av året var det i Hordaland 51 registrerte og åtte uregistrerte truomssamfunn. Fylkesmannen betalte i 2005 ut 3 051 509 kroner til 43 truomssamfunn med i alt 10 507 medlemmer. Fylkesmannen har i løpet av året oppnemnt forstandarar i fleire truomssamfunn, og i eitt tilfelle vart det gjeve dispensasjon for aldersgrensa for forstandarar.

Det vart behandla fire saker som gjaldt opningstider

Oppgaver på vegne av Kongehuset

I 2005 vitja Kongehuset Hordaland seks gonger, mellom anna ved opninga av Folgefonna nasjonalpark og Streif 2005. Fylkesmannen delte ut ti gullmedaljar og 29 sølvmedaljar i 2005. Fylkesmannen delte sjølv ut alle gullmedaljene og nokre av sølvmedaljene.

www.fmho.no

Fylkesmannens nettstad møter mykje tillit og vert jamt brukt både i media og elles. Om nettstaden er vorte "*hovedkanalen for informasjon til borgerne, kommuner, næringsliv og media*", er nok ikkje tilfelle enno. Intranettet vert ein stendig viktigare kanal for intern kommunikasjon i embetet, men det er framleis langt att til denne kanalen er fullt utnytta hjå oss. Ekstranettet fungerer ikkje som ein påliteleg kommunikasjonskanal mellom embeta, faggruppene og departement/direktorat, slik det er føresett i tildelingsbrevet frå Moderniseringsdepartementet.

Fylkesmennes nettstader vart vurderte blant dei fremste offentlege nettstadene i Noreg også i 2005. Dette gjeld først og fremst utvikling av dei tekniske løysingane, tilgjenge og brukartilpassing. Også når det gjeld innhald, har vi lagt vekt på kvalitetsheving gjennom betre elektroniske tenester, meir hordalandsrelevant stoff, betre språk og systematisk oppdatering. I alt hadde vi 427 oppslag på hovudsida dette året, og alle fagområda var representerte.

I løpet av 2005 har elektronisk påmelding til kurs og offentlig deltakarliste vorte standard for alle kurs og større møte. På nyåret sikra vi automatisk svar på e-post til postmottak. Abonnement på nyhende vart tilgjengeleg på våren, og ved utgangen av året hadde vi 300 abonnentar. Tilbod om eiga kartteneste kom på forsommaren. På hausten tilbaud vi skjema-teneste på nett, og på slutten av året starta vi arbeidet med ofte stilte spørsmål. Av andre nyutvikla elektroniske tenester kan vi nemne val av turnusplass for legar. Tilsynsrapportane frå alle lovområda vert no publiserte i tilsynskatalogen på internett.

Samordning og kommuneøkonomi

Trass i ei viss betring i økonomien hadde kommunane i Hordaland eit akkumulert underskot på 1,16 milliardar ved inngangen til 2005. Dette underskotet var svært høgt samanlikna med landet elles, og representerte faktisk ei lita forverring frå året før. Bergen kommune sto for hovuddelen av underskotet. 11 kommunar står i Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK) ved utgangen av 2005.

Fylkesmannen er det overordna samordningsorganet mellom kommunane og regional stat. Det er etablert eit regionalt statsetatsleiarforum, og forumet arrangerte samling for ordførarar og rådmenn i november. Barn og unge var eit hovudtema på møtet, som og tok for seg konsekvensane av stortingsvalet, regionaliseringsplanane, krisehandtering og etablering av ny arbeids- og velferdsordning.

Framleis store underskot i kommunane

Fylkesmannen har lagt vekt på å orientere kommunane etter kvart om konsekvensane av Stortingets og regjeringa sine økonomivedtak. Fylkesmannen gir og skriftleg tilbakemelding på alle budsjett og økonomiplanar og gjennomfører legalitetskontroll for kommunar oppførde i ROBEK. Saman med oppfølging av rekneskapane gir dette Fylkesmannen god kjennskap til økonomien i kommunane. Fylkesmannen skreiv i 2005 ein rapport om økonomien i kommunane for perioden 2001-2004. Det vart også laga rapportar for kvart einskild tenesteområde.

Ved inngangen til 2005 kan vi sjå tilbake på eit år med ei viss betring i kommuneøkonomien, der netto driftsresultat for kommunane samla vart noko styrkt. På den andre sida var det lite betring å spore for mange av dei kommunane som verkeleg slit. I skrivande stund ligg det ikkje føre tal for 2005.

Fylkesmannen følgjer opp ROBEK-kommunane særskilt. Hordaland har 11 kommunar i registeret ved utgangen av 2005. Fire kommunar vart melde inn og tre melde ut i løpet av året. Vedtaka vart gjort på bakgrunn av budsjett, økonomiplan og rekneskap og er heimla i kommunelova § 60. I heile landet er 88 kommunar registrerte.

Den langsiktige gjelda, utanom pensjon, var ved inngangen av 2005 på kr. 9,73 milliardar, noko som var ei auke på kr. 688 mill frå året før. Lån til utbygging av sjukeheimar er ein viktig faktor. Om lag halvparten av låneauken gjekk til Bergen. Det er eit uttalt mål at årlege avdrag skal utgjere minst 4 % av lånegjelda for å forhindre ei fordyrande opphoping av gjeld.

Fylkesmannen må godkjenne låneopptak for kommunar i ROBEK, og i 2005 godkjende vi 24 einskildsaker om låneopptak. Alle kommunale garantiar på over 500 000 kroner skal godkjennast av fylkesmannen. I 2005 vart 20 søknadar godkjende og to fekk avslag.

Ordinært skjønnsstilskot for 2005 vart fordelt med ei ramme på 159,6 millionar.

Statsborgarsaker, vallov og kommunalrett

Fylkesmannen behandla 45 søknader om statsborgarskap i 2005 som fekk ja. I samband med stortingsvalet skipa vi til kurs om vallov og valg gjennomføring med deltaking frå fylkeskommunen og 31 kommunar. I tillegg var embetet tilgjengeleg med informasjon under heile prosessen.

Av 15 saker med krav om legalitetskontroll etter kommunelovas § 59 fann Fylkesmannen grunn til å oppheve kommunen sitt vedtak i to av desse sakene. To saker om skulestruktur vart behandla utan at vedtaket til kommunen vart oppheva.

Velferd, helse og personretta tenesteyting

Kommunikasjon i helsetenestene, samordning av tenester for personar med omfattande og langvarige hjelpebehov og ulovleg bruk av tvang mot psykisk utviklingshemma var tema for landsomfattande tilsyn med helse- og sosialtenestene i 2005. Ubalanse mellom behov og tilbod når det gjeld sjukeheimplassar og utbrot av motstandsdyktige gule stafylokokkar i sjukeheimar, gjev kommunane store utfordringar. Kompetanseutvikling har stått i fokus for arbeidet med sosialfaglege emne, rusvern og i førebuinga av ei ny arbeids- og velferdsordning (NAV).

Balanse,

Foto: Helse Bergen.

Landsomfattande tilsyn med helse- og sosialtenestene

Manglar ved diskresjon og journalføring

På oppdrag frå Statens helsetilsyn vart det gjennomført tilsyn med kommunikasjonen mellom helsepersonell og mellom helsepersonell og pasientar i helseføretak som har akutfunksjon innan gastrokirurgi og kreftbehandling i mage-tarmkanalen. Tilsynet vart gjennomført ved Haukeland universitetssjukehus og Haugesund sjukehus. Det kom ikkje fram manglar ved kommunikasjonen mellom helsepersonell mens pasienten var innlagd, og det vart ikkje funne vesentlege manglar ved innhaldet i informasjonen til pasientar før operasjon eller ved utskriving.

På Haukeland universitetssjukehus kunne fortrulege samtalar mellom pasient og lege gå føre seg på rom med fleire senger eller i korridorar. Slikt skal ikkje skje og kan vere brot på teieplikta. Ordninga med pasientansvarleg lege fungerte heller ikkje. Organiseringa av legane tok i liten grad omsyn til at pasientane skal ha ein fast legekontakt under sjukehusopphaldet. Det vart og avdekt manglar ved kirurgane si journalføring. Ufullstendige pasientjournalar aukar risikoen for svikt og feilbehandling. Ved sjukehuset i Haugesund vart det ikkje påpeikt avvik.

Samordning – ei krevjande øving

Fylkesmennene og Helsetilsynet gjennomførte landsomfattande tilsyn med om vaksne med langvarige og samansette behov for sosial- og helsetenester fekk individuelt tilpassa og forsvarlege tenester i kommunane. Samanheng og heilskap er blant dei mest kritiske faktorane, og ved tilsynet vart det undersøkt om kommunane oppfylte krav til brukar-medverknad, individuell tilrettelegging, samordning og forsvarleg tenesteyting. I Hordaland vart tilsynet gjennomført i Fitjar, Voss og Åsane i Bergen.

Det vart mellom anna rapportert om mangelfull informasjon om rett til individuell plan, at det mangla skriftlege vedtak om sjukepleie og praktisk hjelp i bufellesskap og omsorgsbustader med heildøgns omsorgstenester og at eksisterande planar ikkje var oppdaterte og i samsvar med dei tenestene som faktisk vart gitt. Det var i liten grad etablert strukturert tverrfagleg samarbeid i samband med utgreiing av behov, planlegging, gjennomføring og evaluering av tenestetilbod.

Ulovleg maktbruk mot psykisk utviklingshemma

Det vart og gjennomført landsomfattande tilsyn med kommunane sin bruk av tvang og makt overfor personar med psykisk utviklingshemming. Tilsynet i Hordaland viste ulovleg bruk av tvang og makt i tre av fire kommunar. I to av tre kommunar mangla skriftlege vedtak ved tildeling av sosiale tenester til personar med behov for langvarig hjelp.

Oppsummeringsrapport frå dei landsomfattande tilsyna og rapportane frå kvart tilsyn er tilgjengelege på www.helsetilsynet.no.

Pleie- og omsorgstenestene vert utfordra

Det er gjennomført regionale møte om internkontroll for einingsleiarar i sosial- og helsetenestene i kommunane. Kvalitet og innhald i tenestene vert viktige tema i 2006. Kommunane bør verte betre til å definere kvalitetsmål for tenestetilbodet og evaluere om det dei leverer av tenester dekkjer behova og samsvarar med lovkrav og eigne målsetjingar.

Grunn til uro for dei mest hjelpetrengjande eldre

Fleire tiltaksplanar dei siste åra har hatt som mål å styrkje eldreomsorga. Nye sjukeheimar er bygde og andre er rehabiliterte. Det er bygd mange nye omsorgsbustader og heimetenestene er styrkte, men nesten 30 % av dei sjukeheims plassane som var planlagde i samband med handlingsplanen for eldreomsorga, er utsette til 2006 eller 2007. Det er etablert nye, særskilt tilrettelagde tenester til demente.

Framleis er meir enn 20 % av dei tilsette i omsorgstenestene ufaglærte, medan målet er på 10 %. Verst på dette området er situasjonen i Bergen. Det vart løyvt sju millionar kroner i tilskot til kompetanseheving og rekrutteringstiltak i 2005.

Alle kommunane har både omsorgsbustader og sjukeheimar, men færre bur på institusjon enn før. Det vert fleire gamle utan at talet på sjukeheims plassar veks tilsvarande. Både ved tilsyn og i klagesaker har vi det siste året sett at terskelen for å tildele sjukeheims plass er vorte markert høgare og at søkjarar med stort behov for plass, får avslag. Klagane tyder på at det er vorte vanskelegare å få sjukeheims plass. Tidlegare har ikkje Helsetilsynet funne grunn til å gje klagarane medhald, men i 2005 fekk fire av 27 medhald. Talet på slike klagar steig frå seks i 2003 til 22 i 2004 og 27 i 2005. Det er få som klagar på at dei ikkje får individuell plan eller på omfanget av heimesjukepleie.

Sjølv om kapasiteten er knapp for mange, er det dei sjukaste gamle det er grunn til å vere mest uroa for. Ein omsorgsbustad med heildøgns omsorg og pleie er ikkje det same som ein langtids plass i sjukeheim. Likevel er det fleire kommunar som vil gjere om sjukeheimar til omsorgsbustader. Grunngevinga for dette er økonomisk. Det er vanskeleg å sjå at dette vil føre til noko anna enn at tilbodet og rettstryggleiken til dei gamle vert dårlegare.

Unge på sjukeheim

Ni kommunar hadde personar under femti år på sjukeheim. Berre i Bergen gjaldt dette fleire personar. I heile fylket bur 24 personar under femti år på sjukeheim. I eit møte mellom med dei ni kommunane vart vi samde om at alle unge som ønskte å flytte ut av sjukeheimen, skulle få tilbod om ny bustad. Dei som ikkje ville flytta, skulle få tilbod om ein individuell plan for tenestetilbodet. Dei aktuelle kommunane er følgde opp etter møtet.

Bergen kommune har eit tilrettelagd tilbod i bufellesskap til 15 funksjonshemma i tilbygg til ein sjukeheim, men med åtskild drift. 11 av dei var under 50 år. Fylkesmannen har sagt seg samd med kommunen i at vi ikkje kan sjå på dette som ein aldersinstitusjon.

MRSA utfordrar sjukeheimane

MRSA (methicillinresistente stafylokokkus aureus) eller motstandsdyktige gule stafylokokkar er på full fart inn i den norske helsetenesta. Vi har grunn til å tru at det er sjukeheimspasientar som i størst grad vil verte ramma av infeksjonen. Fordi infeksjonen ikkje let seg stoppe av antibiotika og er spesielt farleg for pasientar med svakt immunforsvar, er det viktig med ein godt innarbeidd infeksjonskontroll. Ikkje alle sjukeheimar har det. Kommunar og helseføretak må og vere merksame på at pasientar kan vere smitta etter opphald ved sjukehus i andre land, til dømes Spania. Fleire sjukeheimar har hatt pasientar med langvarig smitteførande MRSA. Langvarig isolering er ei stor belastning både for pasient og personale. Det fører til restriksjonar for besøkande og får konsekvensar for personell som arbeider i fleire institusjonar og dermed risikerer å overføre smitte frå ein institusjon til ein annan. I 2005 er det gjennomført tilsyn med infeksjonskontrollen ved seks sjukeheimar.

Helsetenester i kommunane

Mange kommunar slit med å få legar til å ta på seg samfunnsmedisinske oppgåver som å gje faglege råd til kommunen i plansaker, i planlegging av helsetenester, i beredskapsarbeid og andre saker der det skal takast helsefaglege omsyn. Stillingane for kommunelege I er små, og dei fleste kjenner seg einsame i denne rolla. Fylkesmannen skipa også i år til seminar for legar i samfunnsmedisinske stillingar. Tema på møtet var mellom anna smittevern med utgangspunkt i giardiaepidemien i Bergen og legionellaepidemien i Østfold, Opptappingsplanen for psykisk helse og styrking av det samfunnsmedisinske arbeidet.

Fastlegeordninga

Ingen kommunar søkte om dispensasjon frå fastlegeordninga i 2005. Sjølv om legedekninga har vorte betre, er det fleire kommunar som har problem med å tilsette faste legar og må nytte vikarlegar frå naboland. Manglande språkkunnskap og mangel på kontinuitet i forholdet mellom lege og pasient er problem som følgjer av dette. Det går mest ut over pasientar med kroniske sjukdomar og andre som treng oppfølging over tid, men det kan og skape problem for samarbeidet med andre i og utanfor kommunen. Fastlegane deltek lite i arbeidet med individuell plan. Dei vert heller ikkje rekna med og etterspurde som samarbeidspartnarar, og legane sjølve tek ikkje alltid det ansvaret som ligg til fastlegen i dette arbeidet.

Akutthjelp og legevakt

Akutthjelp og gode legetenester døgnet rundt er ein viktig del av den tryggleiken kommunane skal tilby innbyggjarar. I periodar har det vore vanskeleg å få dekt alle legevaktene i nokre kommunar. Fleire kommunar har gått saman om å etablere legevaksordningar og dermed gjort det enklare for mindre kommunar å ha ei stabil legevaktteneste. I 2005 vart det ført tilsyn med legevakttenestene i kommunane Samnanger og Os. I begge kommunane var innbyggjarane sikra tilgang til lege heile døgnet, men i Os var legevaktordninga sårbar og bygde i stor grad på bruk av innleigde, utanlandske legar. På legevaktsentralen, som og har andre oppgåver, oppsto det konflikter i prioritering mellom legevaktsentralen og pasientbehandling.

Helsetenester til innsette i fengsel

I vår kontakt med fengselhelsetenesta er det ikkje noko som tyder på at innsette ikkje får dei helsetenestene dei treng. Vi har behandla fleire klagar, men etter vår vurdering har også dei som klaga, fått forsvarlege helsetenester.

Helsefremjande og førebyggjande arbeid i kommunehelsetenesta

Rettleiaren for kommunens helsefremjande og førebyggjande arbeid i helsestasjons- og skulehelsetenesta oppfordrar kommunane til å sjå desse tenestene som sentrale i folkehelsearbeidet. Både individ og arbeids- og oppvekstmiljø må vektleggast. Det må og etablerast samarbeid med andre, til dømes fastlegane. Rettleiaren vil verte supplert med faglege retningslinjer.

Svangerskapsomsorga skal medverke til at barn får ein god start på livet, at kvinnehelsa vert ivareteken på ein god måte, at sosiale helseskilnader vert minst mogelege og at helsetenestene vert like tilgjengelege og tilpassa for alle. Dei nye faglege retningslinjene for svangerskapsomsorga vart presenterte på eit seminar for legar og jordmødrer hausten 2005.

Miljøretta helsevern

Miljøretta helsevern har vore tema på fleire konferansar for kommunane i samband med barn og unges oppvekstmiljø. Kommunane er enno ikkje ferdige med å godkjenne skular og barnehagar, og det er ikkje alle kommunane som prioriterer tilsynet på dette området like høgt. Fylkesmannen har behandla to klagesaker som gjeld miljøretta helsevern dette året, ei om støy og ei om vatn.

Helsetenestetilbod til asylsøkjjarar og flyktningar

I samarbeid med Utlendingsdirektoratet Regionkontor Vest, Psykososialt team for flyktningar på Vestlandet og Sosial- og helsedirektoratet gjennomførte helseavdelinga seminar om sektorsamarbeid for betre psykisk helse blant asylsøkjjarar i mottak. Målgruppe for seminaret var leiarar, personell som arbeider i asylmottak og helsepersonell i kommunane.

Valdtekstmottak for Hordaland

Bergen legevakt har drive valdtekstmottak i meir enn ti år. Som del av styrkinga av helsetenestene til valdtektsutsette i Hordaland, har Bergen legevakt fått 750 000 kroner frå Sosial- og helsedirektoratet til tilrettelegging av lokale, opplæring av personell og kursverksemd for personell i kommunane. Kommunar som vil nytte seg av tenester frå valdtekstmottaket, må inngå samarbeidsavtale med Bergen legevakt.

Rehabilitering - koordinering og samhandling kan betrast

Rehabiliteringsnettverket i Hordaland omfattar rehabiliteringstenestene i kommunane og verksemder i spesialisthelsetenesta. Alle kommunane i fylket har kontaktperson for rehabilitering. Kommunane vart bedne om å vurdere risiko for svikt i habiliteringstenestene til barn og setje i verk tiltak når dei fekk oppsummeringsrapport etter kartlegging av tenestene. Habiliteringstenester til barn var hovudtema på det årlege møtet for helsepersonell.

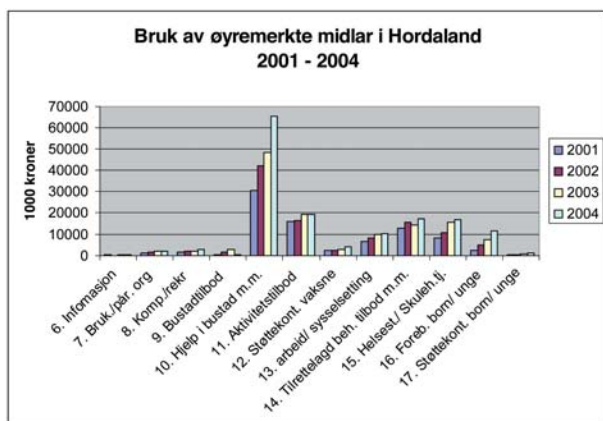
Individuell plan har vore tema på fleire møte og samlingar for helsetenestene, men framleis er mange tilbakehaldne med å ta i bruk dette verktøyet. Tilsyn viser at det ikkje alltid er samsvar mellom skriftlege retningslinjer og praksis. Det er personavhengig om planar vert ferdige og omsette i praktiske tiltak. Psykiatrisk klinikk, Helse Fonna HF har sett i verk samarbeidsprosjekt om individuelle planar med kommunane i sitt område.

Mangel på psykiatrar skaper framleis problem

Det vart gjennomført tilsyn med fire vaksenpsykiatriske poliklinikkar og ein akuttpost ved psykiatrisk sjukehus i 2005. Det er framleis mangel på psykiatrar både i sjukehusa og dei distriktspsykiatriske sentra, og fleire må leige inn korttidsvikarar. Det kan medføre mangel på kontinuitet i behandlinga og at spesialistvurderingar ikkje vert gjort når det er nødvendig. Fleire verksemder er i gang med å lage opplegg for meir systematisk utgreiing, behandling og regelmessig evaluering av behandlingssopplegg. Det er enno mykje ugjort på dette feltet. Det same gjeld samarbeid mellom einingar i spesialisthelsetenesta og med kommunale tenester for å sikre samanheng i behandling og oppfølging av pasientane. Samarbeidsavtalar mellom spesialisthelsetenesta og kommunane har verka for kort tid til å vurdere korleis dei fungerer.

Opptappingsplanen for psykisk helse

Av tilskotet frå opptappingsplanen for psykisk helse har største auken gått til løn for tenester i eigen bustad (fig.) Om lag 140 fleire stillingar er finansierte av dei øyremerkte midlane i perioden 2001 til 2004. I underkant av 20 % av tilskotet vart brukt på tiltak for barn og unge i 2004. Vel halvparten av dette går til styrking av helsestasjon og skulehelsetenesta. I 2001 gjekk 13 % av dei øyremerkte midlane til barn og unge. For 2005 var samla tilskot til kommunane i Hordaland på 152 millionar kroner.

Fylkesmannen har vitja om lag to tredjedelar av kommunane og eit tenesteområde i Bergen for å orientere og verte orientert om arbeidet med opptappingsplanen for psykisk helse. Politisk og administrativ forankring ser ut til å vere avgjerande for kor langt kommunane er komne i dette arbeidet.

Fylkesmannen hadde også samarbeidsmøte med brukarorganisasjonane i 2005. Frå og med 2005 er etablerte skriftlege rutinar for utarbeiding av individuell plan eit krav for å få utbetalt øymerkt tilskot.

200 omsorgsbustader ferdige – 90 nye på gang

Av dei 351 omsorgsbustadane som kommunane fekk oppstarttilskot til i perioden 2000 - 2004, er om lag 200 ferdige. Nitti bustader er under planlegging eller bygging ved utgangen av 2005. Kommunane vart i 2005 bedne om å kome med oppdaterte opplysningar om behovet for slike bustader, og behovet i Hordaland ser ut til å vere mellom 200 og 250 nye omsorgsbustader fram til 2009. Dette ligg godt over det talet kommunane gav ved ei liknande kartlegging i 2004.

Støtte til vidareutdanning og anna kompetanseheving

Berre dei som alt var i gang med tverrfagleg vidareutdanning i psykisk helsearbeid, fekk økonomisk støtte i 2005. Det vart løyvt 170 000 til ulike lokale tiltak i regi av distriktpspsykiatriske senter, kommunar og brukarorganisasjonar. Fylkesmannen har gjennomført to nettverkssamlingar for personell som arbeider med psykisk sjuke i kommunane og i spesialisthelsetenesta og samarbeidde med aetat, trygdeetaten, Bergen kommune og KS om konferansen Arbeidsliv og psykisk helse.

Samarbeid mellom helseføretak og kommunar

Helse Bergen HF har skrive avtale med kommunane om samarbeidet i vaksenpsykiatrien. Planen er å lage avtalar som skal gjelde barn og unge også. I Helse Fonna HF er det skrive førebels samarbeidsavtale med kommunane om mellom anna faste samarbeidsmøte og rutinar ved inn- og utskriving av pasientar.

Tiltaksplan mot fattigdom

På veg til eigen bustad

I samarbeid med Husbanken har Fylkesmannen gjennomført to nettverkssamlingar med dei kommunane som har fått prosjektmidlar frå Sosial- og helsedirektoratet. Stiftelsen Bergensklinikkene ved Kompetansesenteret for rus deltok i samarbeidet på det bustadsosiale området. Fylkesmannen og Husbanken skipa til ein dagskonferanse om dette og den nasjonale strategien. Ni kommunar fekk tilskot til bustadsosiale prosjekt på til saman 6,7 millionar. Nesten halvparten av midlane gjekk til Bergen.

Kartlegging i sosialtenesta (KIS)

KIS er eit kartleggingsverktøy der arbeidsevna til brukarane av sosialtenesta vert kartlagt.

Fylkesmannen har gjennom ei undersøking hausten 2005 funne at der er fire kommunar i Hordaland som har teke KIS i bruk, og at Bergen kommune er ein av dei. Seksten kommunar seier at dei ennå ikkje har teke KIS i bruk, men at dei ønskjer å gjere det. Nokre mindre kommunar melder at KIS ikkje er eit aktuelt verktøy då kommunen alt har oversikt over og kjennskap til brukarane si arbeidsevne. På grunnlag av undersøkinga hausten 2005 har Fylkesmannen invitert til ei todagarssamling om KIS i januar 2006.

Kompetanseutvikling i sosialtenesta

For å leggje til rette arbeidet med kompetanseutvikling og formidlingstiltaka i sosialtenesta, har Fylkesmannen etablert eit godt samarbeide med Husbanken, Trygdeetat, Aetat, Stiftelsen Bergensklinikkene og KS Hordaland. Fylkesmannen innhentar også råd frå ei mindre gruppe av sosialleiarar i tilrettelegginga av tiltaka.

Fagleg rettleiing

I rettleiarbanken som vart etablert i samband med Kunnskap og brubygging, er om lag 70 rettleiarar er registrerte. Rettleiarbanken er lagt ut på www.fmho.no. Det har også i 2005 vorte gjennomført ein fagdag for rettleiarane som står i banken.

Tilskot til faglege forum og kompetanseutvikling

I Hordaland vart det etablert fire faglege forum i samband med handlingsplanen "Kunnskap og brubygging". Tre av dei er i aktivitet, og Fylkesmannen har i 2005 gitt stimuleringsstilskot både til dei faglege foruma og til Bergen kommunes sosialsjefforum. Pengane skal mellom anna gå til rusrelatert arbeid og tverretatleg samarbeid. Til saman 34 sosialleiarar deltok på ei to dagars samling om Ny arbeids- og velferdsforvaltning og eit tema knytt til leirolla.

Familievern

Fylkesmannen har vore på tilsyn i tre familievernkontor: Fana og Odda familievernkontor og familievernkontoret for Fjell, Sund og Øygarden. Kirkens familievernkontor Biskopshavn, Bjørgvin familierådgivningskontor og Familievernkontoret på Stord fekk tilsyn i januar 2006. Tilsynet har sett fokus på personalsituasjonen, klager, samarbeidet med Barne-, ungdoms- og familieetaten (BUFetat), samarbeidet med barneverntenestene, utoveretta verksemd, vidareutdanning og deltaking på kurs og kapasitet og ventetid for mekling og familierapi. Fylkesmannen har ikkje funne avvik eller grunnlag for å gje merknader. Fylkesmannen sitt generelle inntrykk er at kontora er veldrivne og at kompetansen er høg. Stor etterspurnad etter rådgjevingstenester har skapt kapasitetsproblem, som igjen har ført til ei ventetid på fem månader.

Kommunalt rusmiddelarbeid

I samarbeid med Stiftelsen Bergensklinikkene, Kompetansesenteret for rus, har Fylkesmannen invitert kommunane til å søkje om prosjektmidlar til lokalt utviklingsarbeid. Sandviken og Sentrum sosialkontor i Bergen, Lindås, Meland, Sund, Granvin og Voss kommunar har fått tilskot. Prosjekta er inviterte til å delta i eit nettverk saman med kompetansesenteret og Fylkesmannen. Nettverket vil halde fram i 2006. Bergen kommune har i tillegg fått tilskot til eit kompetanseutviklingsprogram for det kommunale rusmiddelarbeidet i sosialtenesta.

Ny arbeids- og velferdsforvaltning (NAV)

NAV Forum Hordaland er etablert med Fylkesmannen, KS, Aetat og trygdeetat. Fylkesmannen har løyvt stimuleringsmidlar til tverretatlege fagkonferansar og tverretatleg samarbeid i kommunane i Nordhordland og til Sandviken, Åsane, Ytrebygda sosialkontor og Årstadprosjektet i Bergen. KS Hordaland og Fylkesmannen har arrangert ein leiarkonferanse for Aetat, trygdeetat og kommunane i Hordaland og har gjennomført to møte med rådgjevsgruppa for arbeidet med rekrutteringsplanen. I tillegg kom Sosial- og helsedirektoratet sin årskonferanse for rekrutteringsplanen og ein eigen lærar- og rådgjevarkonferanse.

KS har ein eigen fylkespatrolje som vitjar alle avgangselevane på ungdomsskulane med informasjon om hjelpeleiar- og omsorgsarbeidarutdanninga for å stimulere fleire til å velje helse- og sosialfag.

Særleg satsing på barn og unge

Fylkesmannen har i 2005 arbeidd målretta for å samordne statlege innsatsområde som gjeld barn og unges oppvekstmiljø innan miljø, helse, utdanning, landbruk og beredskap. Resultatet av denne tilnæringsmåten har vore særleg synleg gjennom konferansar, møte og innspel til kommunane, ikkje minst i arealplansaker der barnehage/skule, uteareal, grønstruktur, friluftsliv og fysisk aktivitet har vore sentrale tema. Ei spørjeundersøking om barnerepresentantordninga viste at krav i gjeldande lov og retningsliner for barn og unge ikkje vert fylgde opp på ein god nok måte i mange kommunar.

Regionale konferansar om barn og unge

I meldingsåret vart det gjennomført fire tverrfaglege og tverretatlege regionale konferansar om barn og oppvekst. Målet var å medverke til utvikling av tiltak for å redusere sosiale helseskilnader, sikre at barns rettar vert ivaretekne i planarbeid og spreie erfaringar frå dei mange lokale prosjekta i fylket. I formidlinga av statlege tilskot til lokalt folkehelsearbeid har Fylkesmannen prioritert tiltak for barn og unge på dei områda der dette har vore mogeleg. Satsing på barns oppvekstvilkår vert vidareført i 2006.

Universell utforming

Fylkesmannen har deltatt i utarbeiding av ein fylkesdelplan som tek utgangspunkt i strategien om universell utforming. Målet er å finne brukande løysingar for personar med nedsett funksjonsevne. Planen vert retningsgjevande for kommunane sitt arbeid på dette området.

Kartlegging av grøn resept og anna folkehelsearbeid

Eit forsøk på kartlegging av aktuelle lokale tiltak for oppfølging av pasientar som fekk grøn resept frå legen sin resulterte i svar frå ein kommune. Ei kartlegging av lokalt folkehelsearbeid i kommunane seinare på hausten førte i første omgang til svar frå sju kommunar.

Foto: Anniken Friis

Fleire kommunar er med i prosjekt fysisk aktivitet og måltid i skulen

I inneverande skuleår er 22 skular frå åtte kommunar med i prosjektet Fysisk aktivitet og måltid i skulen i Hordaland. Dette er seks fleire skular enn i fjor, og fem er reine ungdomsskular. Ingen vidaregåande skular i Hordaland melde seg på, sjølv om ordninga no er utvida til å gjelde dei og. Trass i fleire deltakarar har ikkje løyvingane til prosjektet frå Utdanningsdirektoratet auka, men Fylkesmannen i Hordaland har prioritert å skyte inn ekstra tilskot til prosjektet frå andre tilskotspostar. Det har vore arrangert to nettverkssamlingar i 2005 med god deltaking og stort engasjement. I valet av skular la Fylkesmannen særleg vekt på at prosjektplanane omfatta tiltak for alle og at kommunane aktivt stod bak skulane si satsing.

Skulefruktabonnement på frammarsj

135 skular (43 prosent) er med på skulefruktordninga i Hordaland. Berre Møre og Romsdal og Buskerud har høgare deltaking enn Hordaland. Til saman var det 60 000 elevar i heile landet som deltok sist skuleår.

Kortreist mat - skule

Prosjektet kortreist mat-skule er ein del av hundreårsmarkeringa i 2005 kåring av beste Kortreist mat-skule i Hordaland. Av dei 11 deltakarane i Hordaland vart Eksingedalen skule og barnehage kåra som beste Kortreist mat-skule i Hordaland Skulen fekk andreplass i landsfinalen i konkurranse med 128 andre skular Prosjektet fekk svært god media dekning både på NRK Vestlandsrevyen og i lokale og regionale avisar.

Grønt i skulen

Grønt i skulen starta opp i Hordaland som eitt av to pilotfylke. Prosjektet er eit samarbeidsprosjekt mellom landbruk, helse og skule. Mottoet: "Kvar skule sin gard". 17 skular deltek, og målet er å utvikle sunne matvanar og større forståing for produksjon av mat hjå barn og unge.

Rett tiltak til rett tid

Den overordna målsettinga for dette prosjektet er å førebyggje psykisk sjukdom. Prosjektet starta i 2004 og byggjer på konkrete erfaringar og kunnskap om nytten av å oppdage tidlege teikn på psykiske problem eller sjukdom. Det vert gjennomført ei prosess- og effektevaluering, og sluttrapporten vil liggje føre i løpet av første halvår 2006. Det er venta at Helse Bergen og Regionsenteret for barn og unges psykiske helse vidarefører prosjektet.

Ver røykfri

Vel halvparten av åttandeklassane i Hordaland har meldt seg på Ver røykfri for skuleåret 2005 – 2006. Dette er 4 % færre enn i fjor. På heile ungdomsskulesteget er det 61 % deltaking. Mange lærarar synst og at programmet er for ressurskrevjande. Det vil difor verte vurdert å avgrense programmet noko.

Talet på dødsfall som skuldast røyking har gått ned med 15 % frå 1994 til 2005. Ikkje på hundre år er det registrert så låge tal for døde av hjarte-karsjukdomar blant menn under 70 år og kvinner under 80 år som no. Mens det blant menn er ein nedgang i talet på dødsfall også av kreft og luftvegssjukdomar, aukar talet på kreftdødsfall blant kvinner framleis. I 1973 røykte over halvparten av alle menn i Noreg dagleg. I dag er det om lag 26 % som røykjer, og dei fleste er mellom 35 og 55 år. Tidlegare skilnader mellom menn og kvinner er utjamna, men framleis røykjer menn litt meir enn kvinner i dei fleste aldersgruppene. I Hordaland røykjer no 4,6% av jentene og 3,7% av gutane i ungdomsskulen.

Som i 2004 var det liten etterspurnad etter røykesluttkurs i 2005. På Verdens røykfrie dag 31. mai gjennomførte Fylkesmannen kurs i røykeavvenning for personell som arbeider i kommunehelsetenesta og i bedriftshelsetenesta med sikte på at dette skal vere ein del av det ordinære sjukdomsførebyggjande arbeidet i framtida.

Fleire med klamydia, færre abortar

Avdeling for mikrobiologi og immunologi ved Haukeland universitetssjukehus undersøkte i 2005 22 933 prøver på klamydia, mot 22 829 i 2004. Prosentdelen positive prøver steig frå 6,9 til 8,5. Sjølv om noko kjem av endra prosedyrar for prøvetaking, er det likevel truleg ein reell auke i førekomsten av klamydia i Hordaland. Auken er størst for dei under 24 år og særleg i aldersgruppa 15-19 år.

Det vart registrert ti nye hiv-positive og eitt nytt tilfelle av aids i 2005. Til no har 219 personar i Hordaland vorte smitta av hiv. 51 av dei har utvikla aids og 38 er døde. For heile landet er det registrert 3 202 tilfelle av hivsmitte sidan byrjinga på åttitalet.

Talet på tenåringar som tek abort, har gått ned både i Hordaland og i resten av landet. Slik har det vore i alle dei 25 åra med sjølvbestemt abort. Hordaland har heile tida lege under landsgjennomsnittet. I aldersgruppa 20 – 29 år er aborttala konstante. Lett tilgang på og rett bruk av prevensjon, reseptfri naudprevensjon, gratis p-piller, lett tilgjengelege tenester og god rettleiing er dei viktigaste tiltaka for å redusere talet på uønskte svangerskap. Tenåringsjenter frå 16 til 19 år har sidan 1. januar 2002 fått gratis p-piller. Norske gynekologar går inn for at same ordninga skal gjelde kvinner frå 20 til 24 år.

Fylkesmannen skipa til kurs for skulelevar, lærarar og skulehelseteneste i vidaregåande skule i januar 2005 som oppfølging av handlingsplanane mot hiv og seksuelt overførte infeksjonar, uønskte svangerskap og abort.

Barn, oppvekst og utdanning

Fylkesmannen har i 2005 i tillegg til dei faste oppgåvene hatt særlege oppgåver i samband med innføring av ny barnehagelov, ny rammeplan og nytt regelverk for barnehagar. I samband med innføringa av skulereforma Kunnskapsløftet har Fylkesmannen gjennomført høyringsprosessar og informert om ny fag- og timefordeling og nye læreplanar, og har initiert og leia ei arbeidsgruppe for kompetanseutvikling i fylket. Fylkesmannen i Hordaland har også det nasjonale ansvaret for opplæring innanfor kriminalomsorga.

Foto: Scanpix

Tilsyn med barnevernsinstitusjonar

I løpet av året vart det utført 101 tilsynsbesøk i samband med individtilsyn i barneverninstitusjonar, 85 % av kravet frå departementet. Det er gjennomført systemtilsyn ved ti av 22 barnevernsinstitusjonar og i kommunane Odda, og Bømlo og i Årstad i Bergen. I tillegg gjennomførte Fylkesmannen eit tilsyn i Kvinnherad etter oppmoding frå departementet.

Tilsyn, klagebehandling og lovlegskapskontroll i skular

I hovudsak bruker Fylkesmannen revisjonstilsyn på aktuelle område som er definerte frå sentralt hald. I tillegg vert det utført tilsyn med kommunar og friskular utifrå enkeltsaker som kjem til oss. I samband med forsvarlege elevgrupper etter opplæringslova § 8-2 er tilsynet gjennomført etter liste frå Utdanningsdirektoratet. I 2005 har det vore lagt spesiell vekt på kapitla 5 og 9-a i Opplæringslova. I denne samanhengen har Opplæringslova § 13-10 vorte trekt inn.

Tilsynet vart gjennomført i fire friskular etter Friskulelova (§2-4 og eventuelt §7-2), og Opplæringslova (kap 5 og eventuelt 9a), og i fire kommunar etter Opplæringslova. Det vart også gjennomført tilsyn med tilskotsforvaltning i ein kommune. I tillegg kjem tilsyn med ti kommunar etter liste frå Utdanningsdirektoratet om avvik når det gjaldt gruppestorleik (Opplæringslova § 8-2). Det har ikkje vore naudsynt å gje kommunar eller friskular pålegg om å rette opp avvik.

Tilsyn med Hordaland fylkeskommune

Utdanningsdirektoratet bad Fylkesmannen føre tilsyn med om fylkeskommunen som skuleeigar følgjer gratisprinsippet. Elevane i vidaregåande opplæring kan etter lova ikkje påleggjast å kjøpe inn berbar PC. Fylkesmannen kan etter å ha undersøkt saka konstatere at ingen skular pålegg elevane å kjøpe PC. Fylkesmannen har utført settetilsyn i to elevsaker frå eit anna fylke. Sakene gjaldt skulegang for to elevar.

Kvalitetsvurdering, dokumentasjon og analyse

Nasjonale prøver

Fylkesmannen har rapportert til Utdanningsdirektoratet om ulike praktiske problem ved avviklinga av dei nasjonale prøvane første halvår 2005. Avviklinga kravde omfattande organisering og informasjon retta mot skulane, lærarar, føresette, i tillegg til avvikling og vurdering av prøvane. Det svikta i ulike ledd, frå sentral utsending av prøvane på rett målform til at eksternvurderarane oppfatta informasjon ulikt og dermed skapte uklarleik ved lokale kurs i fylket.

Vi har også hatt dialog med Utdanningsdirektoratet om vanskar med å refundere frikjøp av eksternvurderarane, då arbeidsgjevarane har ulike måtar å rekne ut dette på og direktoratet ikkje hadde gitt tydeleg melding om korleis det skal gjerast. Ordninga med eksternvurderarar vart derfor ei svært dyr ordning.

Eksamen grunnskulen og i vidaregåande opplæring

Avgangsprøvene i grunnskulen vart gjennomførte utan avvik.

Fylkesmannen har god kontakt med dei andre kontora på sørvestlandet i samband med gjennomføring av sensur for sentralt gitt eksamen i vidaregåande opplæring. Det har ikkje vore større problem i samband med gjennomføringa.

Fylkesmannen og fylkeskommunen har jamlege møte i samband med oppmelding av elevar og privatistar og gjennomføring av sentralt og lokalt gitt eksamen. Omorganisering av eksamenskontoret i fylkeskommunen har ført til ein del praktiske problem som vi førebels har løyst lokalt.

Når det gjeld klagebehandling etter sentralt gjeven eksamen, har det i ein skilde fag vist seg vanskeleg å få tak i klagenemndsmedlemmar. Dette har mellom anna med den økonomiske godtgjersla å gjera.

Fylkesmannen arbeider for tida med problem knytte til kandidatar som ønskjer å klage etter forskrift til opplæringslova § 5-11; klage over eksamensresultat ved andre/ikkje-skriftlege eksamenar i vidaregåande opplæring. I praksis er klageretten etter ulike variantar av kombinasjonseksamenar (skriftleg/munnleg, praktisk/munnleg) vanskeleg å behandla.

Skoleporten.no

Fylkesmannen meiner at skoleporten.no enno ikkje er eit godt nok verktøy for skuleeigarar og -leiarar. Sjølv om nettstaden nok vert brukt, vel mange å gå direkte til kjeldene, til dømes til KOSTRA, elevinspektørane og GSI som har fleire tilgjengelege data og betre rapportverktøy.

Kvalitets- og kompetanseutvikling

Strategi for kompetanseutvikling i

grunnopplæringa 2005 – 2008

Samarbeidsgruppa for kompetanseutvikling, som er sett saman av representantar frå universitet, høgskular, kommunane, fylkeskommunen, KS, Utdanningsforbundet og Fylkesmannen, har initiert kartlegging av kompetansebehovet i fylket i samband med innføring av Kunnskapsløftet og drøfta kapasitet og form på etter- og vidareutdanning for lærarar. Gruppa hadde til saman tre møte i 2005. Utdanningsavdelinga har òg hatt informasjonsmøte med friskulane og kommunane om Kunnskapsløftet.

Etter oppdrag frå Utdanningsdirektoratet bad Fylkesmannen kommunane og friskulane om framdriftsplan for kompetanseutviklingsplanen og prioritering av behov for kompetanseutviklingstiltak etter kartlegging i kommunen. I september kunne planen for dei fleste kommunane publiserast. To frittstående skular leverte ikkje plan og fekk difor ikkje midlar til kompetanseutvikling.

Kommunane og friskulane vart og bedne om å kartleggje behov for vidareutdanning i andre framandspråk med tanke på tildeling av øyremerkte midlar. Frå 150 interessantar i kartleggingsfasa vart talet redusert til 114 i samband med endeleg søknad frå kommunane. Dei fleste lærarane ønskte vidareutdanning i spansk.

Ei arbeidsgruppe med representantar frå kommunar, fylkeskommunen, KS, Utdanningsforbundet og Fylkesmannen skal medverke til å bygge opp vurderingskompetansen hjå skuleeigar. Gruppa legg til rette for tiltak som vurderingskonferansar/seminar, fagseminar med faste kontaktpersonar frå kommunane og fylkeskommunen, utarbeiding av skriftlege notat med konkrete døme, drøfting av aktuelle problemstillingar og å kunne vere samtalepartner for kommunar/regionar.

Forsøk og utvikling

I samband med rundskriv F-03-05 Om tilgang for kommunane til å søke om å ta i bruk nye læreplanar og ny fag- og timefordeling for grunnskulen frå og med opplæringsåret 2005-2006, rettleia Fylkesmannen skuleeigarar og behandla søknader om å ta i bruk ny læreplan.

Fylkesmannen har følgd opp utviklingsprosjektet "Veiledning av nyutdannede lærere", som Utdanningsdirektoratet utlyste for universitets- og høgskulesektoren. Universitetet og Høgskolen i Bergen, Høgskulen Stord/Haugesund og Lærarhøgskolen Lærarakademiet er med i prosjektet.

Utviklingsprosjektet Kreativt oppvekstmiljø (KOM)

Kreativt oppvekstmiljø er eit treårig utviklingsprosjekt i regi av Norsk kulturskuleråd og har som mål å auke volum og sikre kvalitet på kulturelle opplevingar i skule og lokalsamfunn.

Norsk kulturskuleråd i Rogaland og Hordaland, med støtte frå fylkesmennene i dei to fylka, søkte samla på prosjektet og fekk tilbod om å få med 20 kommunar.

Fylkesmannens arbeid med EU-programma går i hovudsak ut på å informere på eiga fagside på www.fmho.no og på e-post til skuleeigarane.

Når det gjeld nettverk for universitets- og høgskulesektoren, har nettverket av fokusskular i Hordaland årlege møte i regi av Fylkesmannen, der det lokale utviklingsarbeidet er tema.

Det er også oppretta eit nettverk/ei ressursgruppe for lærarar som underviser vaksne framandspråklege, og denne gruppa hadde møte med Norsk språktest ved Universitetet i Bergen om dei nye språkprøvene i forhold til den nye læreplanen.

Likeverdig utdanning i praksis

Fylkesmannen skipa i 2005 til ein oppstarts-konferanse om strategiplanen Likeverdig utdanning i praksis. I samsvar med strategiplanen arbeider også Fylkesmannen med utviding, oppfølging og vedlikehald av Fokusnettverket i Hordaland. Ein del av dette arbeidet er å skipe til årlege hjulmøte eller fokusseminar i samarbeid med Nasjonalt senter for fleirkulturell opplæring og universitets- og høgskulesektoren. Det er også oppretta nettverksgruppe for lærarar som underviser vaksne framandspråklege, og det er gjennomført eit seminar for den same målgruppa.

Lærings- og oppvekstmiljø

Fylkesmannen har informert skuleeigarane om dei ulike tiltaksprogramma mot mobbing. Vi har etter oppdrag frå Utdanningsdirektoratet samarbeidd med Høgskulen Stord/Haugesund om integrering av det sosialt/kognitive opplæringsprogrammet Kreativ problemløysing i skulen (KREPS) ved høgskulen. Dette arbeidet vart fullført hausten 2005. Skuleeigarar er invitert til å ta del i utviklingsprogrammet "Positiv atferd støttende læringsmiljø" (PALS) med aktuelle barneskular.

Verdiprojektet

Fylkesmannens arbeid med Verdiprojektet vart integrert i arbeidet med strategiplanen Likeverdig utdanning i praksis. Fylkesmannen deltek i diverse referanse- og styringsgrupper for fylkeskommunale prosjekt på området.

Utvikling og rettleiing i norskopplæringa

Informasjon om den nye læreplanen, metodisk rettleiing og ny tilskotsordning vert lagt ut på www.fmho.no. Fylkesmannen har og oppretta regionale nettverksgrupper og skipa til dagseminar/etterutdanning for lærarar som underviser vaksne framandspråklege.

Opplæring innanfor kriminalomsorga

Våren 2005 la statsråd Kristin Clemet fram St.meld. nr. 27 (2004-2005) Om opplæringa innanfor kriminalomsorgen med mange forslag til forbetringar av opplæringa for innsette i norske fengsel. Fylkesmannen i Hordaland leier ei arbeidsgruppe som skal lage plan for oppfølging av Stortingsmeldinga. Meldinga er sett om til engelsk og send til alle utdannings- og justisdepartement i Europa. Rapporten Å lære bak murene er omsett til engelsk og send aktuelle samarbeidspartnarar i Europa.

Mykje nytt for barnehagane

Fylkesmannen har behandla klagesaker etter forskrift om likeverdig behandling av barnehagar i høve til offentlege tilskot og etter forskrift om foreldrebetaling i barnehagar. Sidan forskriftene er nye, har det oppstått mange prinsipielle tolkingsspørsmål og problemstillingar som har gjort saksbehandlinga ressurskrevjande.

Fylkesmannen har delteke i samarbeidsprosjektet Barnehage + skule = sant saman med Fylkesmannen i Rogaland. Vi har og informert kommunar og private barnehageeigarar om ny barnehagelov og om ny rammeplan. Fylkesmannen har skrive fleire brev til departementet om tolkingsspørsmål i samband med desse sakene.

I tillegg har Fylkesmannen sendt høyringsfråsegner om ny barnehagelov og forskriftsheimel for saksbehandlingsreglar for opptak i barnehagar, ny opptaksordning og opptakskriterium for barnehagar i Bergen kommune, forslag til endringar i regelverket for barnetrygd og endring av forskrift om likeverdig behandling i høve til offentlege tilskot.

Regional planlegging og arealpolitikk

Det høge talet på dispensasjonar i Hordaland medverkar til nedbygging av strandsona bit for bit. Dette skjer i strid med vedtekne kommuneplanar og er i praksis undergraving av lokaldemokratiet.

Foto: Victor Jensen

Strandsona framleis stridstema

Auken i saker etter Plan- og bygningslova held fram. 1841 saker vart behandla i 2005, av dette 27 kommuneplansaker, 578 reguleringsplanar og 1210 dispensasjonar frå vedtekne planar. I tillegg er det medverka til rullering av fylkesplanen. Fylkesmannen fann det naudsynt å fremje ei eller fleire motsegner til 46 planar. I tillegg registrerer vi diverre at kommunane framleis i aukande grad har tillette dispensasjonar, noko som har gjort at talet på saker embetet har måtta påklage, også har auka. For å oppfylle nasjonale mål for arealforvaltninga, særleg i høve til strandsonevernet, vart det påklaga 85 saker.

Innanfor dei rammene vi har hatt til rådvelde, er kommunedialog og samarbeid med regionale styresmakter prioritert. Samarbeidet med Hordaland fylkeskommune om ein rettleiar for naustbygging er eit døme på dette. Samstundes vart temaet barn og unge i planlegginga og universell utforming fokusert, mellom anna på det årlege planseminaret i Bergen og på Solstrandkonferansen, der politisk og administrativ leing i kommunane deltok. Det vart og halde samrådsmøte med Statens vegvesen.

Fylkesmannen har vidareutvikla samarbeidet mellom avdelingane. Plangruppa har faste representantar frå alle avdelingane, noko som gjer embetet i stand til å fronte nasjonale mål for arealforvaltningane på ein tydelegare og betre måte mot våre samarbeidspartnarar.

Jordvern og landskapskartlegging

Fylkeslandbruksstyret har også i 2005 i all hovudsak vore klageinstans for kommunale vedtak etter jordlova, konsesjonslova og odelslova. I tillegg er fylkeslandbruksstyret ein viktig uttaleinstans etter plan- og bygningslover. Fylkeslandbruksstyret behandla 64 saker i 2005.

Kommunane var godt representerte med både politikarar og administrasjon på konferansen om jordvern i Bergen. Fylkesmannen har gjennom fleire år fokusert på jordvern og har ved bruk av bilete og biletmanipulering prøvd å synleggjere endringane i landskapet dei siste 50 åra. Dette materialet er sendt til alle kommunane, og det har også i 2005 vore mykje brukt som formidlingsmetode.

I mai 2005 kom rettleiaren for kjerneområde landbruk frå Landbruks- og matdepartementet. Han tek for seg registrering og prioritering av viktige område for jordbruk og kulturlandskap, og vil vere utgangspunkt for vidare arbeid med kartlegginga i Hordaland. I august – september vart det halde fire regionale samlingar for dei landbruksansvarlege i kommunane. Eitt av emna var kjerneområde landbruk. Det vart informert om innhaldet i rettleiingsheftet og om kva hjelp kommunane kan få til kartlegginga frå Fylkesmannen.

Kartlegginga er ein viktig del av dei langsiktige prioriteringane som kommunen gjer i arealplanlegginga. Arbeidet med forvaltingsplan for Folgefonna nasjonalpark og tilliggjande landskapsvernområde starta hausten 2005.

Naturressursforvaltning

Vi vil særleg hugse 2005 for opninga av Folgefonna nasjonalpark og registreringa av Nærøyfjorden og Geirangerfjorden på verdsarvlista til UNESCO. På den andre sida kjenner vi ei stendig veksande uro for korleis det skal gå med mange av sjøfuglane som hekkar langs kysten vår.

Berekraftig bruk av biologisk mangfald

Den største milepålen innan arbeidet med biologisk mangfald i 2005 var opprettinga av verneområda Folgefonna Nasjonalpark med tilhøyrande landskapsvernområde, som vart vedtekne ved Kongeleg resolusjon 29.april.

Vestnorsk fjordlandskap, som består av Nærøyfjorden og Geirangerfjorden, vart i juli innskrive på Unesco si verdsarvliste. Dette er dei første naturområda i Noreg på denne lista. Det er venta at denne prestisjefylte statusen vil gje positive ringverknader for områda.

Arbeidet i 2005 har gått på organisering av felles overbygning og for delområda kvar for seg. Arbeidet med tilrettelegging for ei offisiell markering av verdsarvstatusen er planlagt i 2006.

Fylkesmannen i Hordaland overtok koordineringsansvaret for Hardangervidda, som dei seinaste åra har lege i Telemark. I den samanhangen vart det mellom anna halde fellesmøte med tilsynsutvala og fylkesmennene i Buskerud og Telemark.

Samarbeidet med Statens naturoppsyn vart utvikla vidare, og av større skjøtselsprosjekt i verneområde kan nennast utdrift av framande treslag frå Otterstad Naturreservat Modalen kommune.

Overvaking av den urovekkjande situasjonen for hekkebestandane av fleire sjøfuglartar held fram. Fylkesmannen kartla i 2005 alle hekkekoloniane for sjøfugl i Hordaland. Situasjonen for dei aller fleste fiskeetande sjøfuglartane er no dramatisk over det meste av Vestlandet, og Fylkesmannen har teke initiativ til å samordne forvaltninga av marine ressursar som fisk og sjøfugl på Nordsjøkysten betre enn tilfellet så langt har vore. Særleg for makrellterne og raudnebbterne er tilstanden dyster. Flokken er redusert med 90 % dei siste 25 åra.

Opning av Folgefonna nasjonalpark.
Foto: Sverre Tveiten, Statens naturoppsyn

Vern av villaksen

I 2005 har det vore lagt mykje vekt på å vidareføre arbeidet med å finne årsaka til nedgangen i stamma av vossolaks. På eit forskingsseminar på Voss vart konklusjonane frå forskinga i 2005 lagt fram, og planarbeidet for 2006 starta. Det er og sett i verk ei rekkje tiltak for å betre forholda for vossolaksen, utan at vi har lukkast med å restaurere stamma.

Også dette året har det vore naudsynt å fokusere på dei truga stammene av villaks i Hardanger. Lakseoppdrettsnæringa i Hardangerfjorden har teke viktige initiativ for å rydde opp i det alvorlege problemet sitt med lakselus, og Fylkesmannen har stimulert og framheva denne innsatsen. Fylkeskommunen gav miljøpris til dei fiskeoppdrettarane som står bak dette tiltaket.

Talet på vassdragsutbyggingssaker der vi må vurdere skadeverknader på lakse- og sjøaurestammene har halde fram med å auke. Også i arbeidet med grovkarakteriseringa av vassdrag i tråd med EUs vassdirektiv har vi måtta ta omsyn til stoda for dei ville laksestammene.

Landsdekkjande kontrollaksjonar

Fylkesmannen har delteke i fire landsdekkjande kontrollaksjonar i samarbeid med Statens forureiningstilsyn (SFT). Tilsynet har vore risikobasert. Det vil seie at vi har kontrollert der det er mest truleg med brot på regelverket, og der verknaden på miljøet er størst. Produkt og avfall som inneheld prioriterte miljøgifter har vore hovudtema ved alle aksjonane i 2005.

- Ved kontroll av PCB-haldige kondensatorar i lysarmatur og isolerglasruter med PCB fann vi at mange byggeigarar ikkje kunne dokumentere korleis PCB-haldige vindauge vart handterte. Ein del mangla og avfallsplan for handtering av PCB-kondensatorar i lysarmatur. Kunnskapen om handtering av PCB-haldige avfall var dårleg, og mange verksemdar mangla skriftlege rutinar.
- Ved kontroll av notvaskeri og notimpregnering-verksemdar fann vi at to av dei hadde installert reinseanlegg for å stette krava til utslepp av miljøfarlege kjemikalium. Alle dei kontrollerte verksemdene hadde manglar ved internkontrollen. Vi fann og manglar med merking av farleg avfall, miljøinformasjon om kjemikalium og substusjon.
- Ved kontroll av avfallsanlegg fann vi for mange som var for dårlege til å følge opp kundane ved levering av ulovleg avfall. Nokre anlegg hadde berre mindre manglar og viste at det er mogleg å gjennomføra ein god mottakskontroll. Også når det gjaldt regelmessig informasjon og systematisk gjennomgang av mottakskontrollen, var det manglar.
- Ved kontroll av bilopphoggarar fann vi eitt eller fleire avvik hjå alle verksemdene. Avvika varierte frå mangelfull internkontroll til forsøpling rundt anlegga.

Ved desse aksjonane vart det gjennomført til saman 81 inspeksjonar. I tillegg er det gjennomført 11 inspeksjonar på andre felt der fylkesmannen er forureiningsstyremakt.

Alle tilsynsrapportane og meir informasjon om våre aksjonar kan du finne på vår nettstad www.fmho.no.

PCB og andre miljøgifter

Arbeidet med Tiltaksplanen Bergen havn fase II vart avslutta ved utgangen av året. Rapporten inneheld mellom anna resultatane frå Norges geologiske undersøkingar (NGI) si kartlegging av PCB-kjelder på land og undersøkingar og modellutrekningar. Rapporten er oversend Statens forureiningstilsyn for vidare behandling.

Arbeidet med kartlegging av DDT-kjelder langs Sørkjorden heldt fram i 2005. Det er gjennomført intervju med fruktbønder utan at vi har funne sikre kjelder, og nokre undersøkingar i sjø og på land er gjennomførte. Det er venta at eit større prosjekt vil verte sett i gang i løpet av 2006 for å fullføre kartlegginga. Både SFT og landbruksstyresmaktene støttar ein slik tanke.

Støy i plansaker

Fylkesmannen arrangerte i 2005 kurs om dei nye støyretningslinjene for kommunar, konsulentar og aktuelle statlege etatar. Vi har fokus på korleis støy er behandla i saker etter plan- og bygningslova og arbeider aktivt for at kommunane med flest støykjelder legg inn støysoner på plankartet ved rullering av kommuneplanens arealdel. Utviklinga går i retning av større medvit om støy og støyutgreiningar i samband med kommunale og private detaljplanar.

Miljøstatus

Miljøstatus i Hordaland er vidareutvikla og inneheld informasjon om miljøtilstand og utvikling. Nettstaden er av dei best besøkte fylkesrapportane i landet. Informasjonen er gjennomgått og fleire tema er oppdaterte i 2005. Nøkkeltal som viser status i Hordaland i forhold til måla i miljøpolitikken er oppdaterte for ein del område i løpet av året, og arbeidet med dette vert vidareført i 2006.

EUs vassrammedirektiv

Grovkarakteriseringa av alle vassdrag og kystområde i Hordaland vart gjennomført i 2004 som grunnlag for detaljkarakterisering av vassførekomstar som ikkje har eller vil ha god økologisk status i 2015. Resultata av arbeidet er sendt inn til Statens forureiningstilsyn. Rammer for dette arbeidet er gjeve i ny forskrift om vassforvaltninga som vart lagt ut til høyring like før jul.

Utvikling og verdiskaping

Med 8000 på vandring i kulturlandskapet smakande på lokalt produsert mat vart Streif 2005 ei vellukka markering av hundreårsfeiringa og ei sterk marknadsføring av lokalt næringsliv som gardsturisme og lokalt produsert mat. Opninga av gardsbutikken i Kjøttbasaren i Bergen gav bøndene i Hordaland eit permanent utsal i tillegg til bondens marknad midt i bykjernen.

Streif 2005

Hundreårsmarkeringa i Hordaland vart eitt av høgdepunkta dette året. Landbruket markerte denne viktige hendingane i nasjonen si historie med Streif i jordbruket sitt kulturlandskap i heile landet, men hovudmarkeringa vart gjort i Hardanger der Hennar Majestet dronning Sonja opna den nasjonale markeringa på Reisetet i Ullensvang 22. april. Opningsstreifet fekk namnet Maten og kunsten i landskapet.

Tre tusen følgde Dronninga gjennom frukthagane frå Reisetet til Nå, der alle fekk smake eller kjøpe lokalprodusert mat. Vikebygd-krinsen hadde utdanna 100 kulturlosar som viste folk gjennom landskapet. Kunstnarar frå Hardanger og Nordisk kunstnarsenter hadde landskapskunst langs løypa. Det vart arrangert ein stor nasjonal konferanse om Fruktbar framtid på Lofthus. Der vart også markeringa i Hardanger avslutta med ein nasjonal festkveld, Landskapet i kunsten, der nokre av landets fremste artistar deltok under leiing av professor Gunnar Danbolt.

Stafettpinnen frå dette første streifet gjekk vidare til åtte andre spennande kulturlandskap i Hordaland. Kvar tur hadde eit eige tema som synte mangfaldet av kulturlandskap, historie og ikkje minst menneske som lever i og av landskapet. På kvar tur ønskte vi å gje deltakarane ein smak av landskapet med mat laga i området. Til saman deltok 8000 på dei ulike streifa i Hordaland.

Opninga av streif 2005. Foto: Fylkesmannen i Hordaland

Kulturlandskap

Dei økonomiske verkemidla på kulturlandskap (SMIL) og miljøverkemidla i skog (NMSK) er overførte til kommunane for avgjerd. Det har vore god aktivitet i kommunane dette året. Fylkeskvoten på SMIL var på 7,7 mill. kr, men saman med andre midlar vart det totalt løyvd tilskot for 9,8 mill. kr. Det er meldt inn om lag 450 saker, medrekna avslagssaker. Det utgjer ein auke på vel 30 % frå 2004. Det er ein svak nedgang i saker som gjeld verneverdige bygg. Det er helst mindre bygg i kulturlandskapet og på stølar det vert gitt tilskot til, med unntak av nokre bustadhus. Når det gjeld landskapstiltak har det vorte fleire saker. Særleg gjeld det tiltak for å ta vare på gammal kulturmark gjennom ryddings- og gjerdingsarbeid. Det har kome inn ei klagesak til Fylkesmannen.

På ordninga NMSK var det løyvd 5,6 mill, det meste er brukt til bygging av skogsveggar. Frå kommunane vert det meldt om aukande aktivitet. Her viser kommunane til dei utarbeidde strategiplanane. Strategiane er kommunen sin hovudinformatjon til Fylkesmannen og er eit viktig grunnlag for fordeling av den årlege kvota. Fleire kommunar har oppdatert strategiplanane sine dette året for å fange opp nye prosjekt og utfordringar.

Beitebruken er viktig i samband med gjengroing og skjøtsel av landbruket. Det vert stimulert til meir beiting gjennom ordninga organisert beitebruk både i utmark (fjell) og i låglandet. Gjennom organisert beitebruk er det i 2005 registrerte 92 godkjende lag mot 87 i 2004. Sein sleppetid på grunn av mykje snø i fjellet, men det var godt beite og god tilvekst på lamma. Det var mindre tap enn dei siste åra – truleg på grunn av kald beitesesong og mindre åtak av flugemark. Det vart slept 2800 færre sauer i 2005 enn i 2004. For beitande storfe var det ein liten auke, og for geit ein liten reduksjon. Beitebrukarar som nyttar fjellbeite, klagar over at færre nyttar dette beitet, og at tilsyn og sanking difor vert vanskelegare og dårlegare.

Midlane til organisert beitebruk er lagt til kommunen, og vi ser av bruken av midlane at det er ein aukande interesse for sambeiting mellom fleire brukarar heime nær garden. Kommunane har i stor grad stimulert til slike tiltak gjennom auka bruk av SMIL-midlane til inngjerdning av slike sambeitetiltak.

Næringsutvikling knytt til ressursar på garden

Fylkesmannen fikk frå 2005 ansvaret for å fordele dei bedriftsretta midlane frå Landbruks- og matdepartementet til Innovasjon Noreg. I den samanhengen vart det utarbeidd ein regional strategi som skal ligge til grunn for det regionale arbeidet med landbruksrealtert næringsutvikling generelt og for forvaltning av dei fylkesvise BU-midlane spesielt. Strategien skal evaluerast og reviderast i løpet av januar 2006. I 2004 vart det inngått ein samarbeidsavtale mellom Fylkesmannen og Innovasjon Noreg for å sikre dialogen.

Kompetanse har vore eit prioritert område som det er lagt mykje ressursar i. Det vart starta eit pilotarbeid innanfor opplæring og etterutdanning på matområdet og eit kompetansehevingskurs om kjøt. Målgruppa der er primærprodusentar, tilsette i næringsmiddelindustrien, butikkpersonale, personale på serverings- og overnattingsstader og forbrukarar. Sentrale stikkord er entreprenørskap og kulturbasert regional utvikling på eit område der jordbruk og kjøtproduksjon har spelt og framleis spelar ei nøkkelrolle. Programmet vil gje 15 studiepoeng, og studieplanen er godkjend av Høgskolen i Bergen. Real-kompetansevurderingar vil verte gitt til kvar enkelt deltakar. Programmet er eit samarbeid mellom Vestnorsk kulturakademi, Voss jordbruksskule, Fylkesmannen, Navet i Aurland og Høgskulen i Bergen.

Det vart også dette året satsa på kompetanseoppbygging for næringsutvikling gjennom prosjektet Entreprenørskap - Gründergrupper, kompetanseheving i Småskala reiseliv og småskala matproduksjon.

Bulyst

I 2005 gjennomførte vi Bulystkonferansen i Eidfjord. Det var eit samarbeid mellom Fylkesmannen, fylkeskommunen og innovasjon Noreg. Konferansen var og knytt til prosjektet "Kvinner og menn i distrikta – liv og virke". Samarbeidet med Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal farga konferansen. Dette prosjekt vart avslutta i 2005. Det siste tiltaket var ein studietur til Sverige for kommunale og frivillige eldsjeler i dei tre fylka.

Prosjekt Trivselsgrenda er no formelt avslutta, men nettverket av grender lever vidare. I juni 2005 arrangerte vi det årlege nettverksmøtet på Bolstad.

Matfestival på Bryggen

Også i 2005 vart det arrangert ein stor og vellukka matfestival på Bryggen over tre dagar. I samband med hundreårsmarkeringa vart det også gjennomført eit matstreif i Oslo der utstillarar frå alle fylka var med. Hordaland var til stades med ei gruppe på ni.

Trebyen Bergen

Tett kontakt med ulike miljø i Bergen by har vorte prioritert gjennom året. Ambisjonsnivået er høgt for Trebyen Bergen, og eit tett samarbeid med andre trebyar er sett i system. Konferansen for arkitektane i Bergen vart gjennomført med stor deltaking. Utviklingsprosessar knytt mot auka foredlingsgrad av tømmerstokken er starta opp i samarbeid med Granvin bruk.

Etterspurnaden etter midlar til skogsvegbygging har vore høg. Det motsette er tilfelle på skogkultursida. Avdelinga har fått i oppdrag og ta del i Stortinget si bestilling om auka avverking og verdiskaping på skogområdet. Hogst og skjøtsel av skog langs veg for betring av utsikt og ønskje om framtidig kvalitetsproduksjon av tømmer er og eit aktuelt arbeidsområde.

Vi har gjennom året arbeidd aktivt med å bevisstgjere grunneigarane om kva kraftressursar dei sit på. Breie folkemøte og synfaringar er gjennomførte. Bygdeutviklingsarbeidet i Hordaland vart evaluert i 2005. Rokkansenteret er bedt om å greie ut om innsatsen på dette området dei ti siste åra, og det er laga ein rapport frå dette arbeidet.

Geografiske informasjonssystem (GIS)

Bruk av geografiske informasjonssystem (GIS) fokuserer framleis sterkt på tilretteleggings- og brukarstøtte i samband med bruk av lokale innsynsløysingar som vedtaksgrunnlag i saksbehandlinga. Det er gjennomført fleire større prosjekt der bruk av geografiske informasjonssystem har vore eit sentralt verktøy. Det gjeld til dømes kartlegging av vasskvalitet etter EU-direktivet, utarbeiding av rettleiar for samfunnstryggleik og arealplanlegging på Vestlandet og kartlegging av landbrukets kjerneareal, som vil halde fram i 2006.

Deltakinga i Noreg Digitalt har gitt tilgang til mange nye datasett, og vi har i samarbeid med andre starta arbeidet med korleis Noreg Digitalt skal fundamentast i Hordaland. Fylkesmannen vil i lag med Statens kartverk og Hordaland fylkeskommune vere pådrivar i dette arbeidet. Det har vore ei viktig målsetjing å synleggjere geografiske data for innbyggjarane, og Fylkesmannen har delteke i interkommunale prosjekt i Nordhordland og Bergen med omland der det no er på plass internettløysingar av høg kvalitet og med stort potensiale

Kartsamarbeidet Geovekst starta opp heildekkjande kartlegging i Fusa og Jondal. Dermed ser vi no ferdigstilling av første generasjons digitale kart for Hordaland. Ortofoto (flyfoto) er etablert for midtre delar av fylket. I tillegg er planane på plass for ferdigstilling av ortofoto for dei siste seks kommunane i fylket.

Samfunnstryggleik og beredskap

Etterspelet etter giardiaepidemien og tsunamien i 2004, terroren i London sommaren 2005 og to ekstremvêrsituasjonar med tap av menneskeliv har prega beredskapsarbeidet dette året. Fylkesberedskapsrådet spelar ei viktig samordningsrolle, og terskelen for å involvere Fylkesmannen i krisesituasjonar har vorte lågare. I tillegg til handtering av dei faktiske krisesituasjonane, har det vore gjennomført fleire øvingar, og vi har sett i gong arbeidet med revisjon av kriseplanen vår. Fylkesmannen deltok aktivt i Hordaland fylkeskommune sitt pilotprosjekt om risiko- og sårbarheitsanalyse for transportberedskapen.

Beredskapsvarsel

Fylkesmannen fekk om lag 30 varsel og meldingar om ulike krisehendingar eller krisesituasjonar i 2005. Mange av dei utløyste vidarevarsling, særleg til kommunane. Embetet har ved fleire høve etablert kriseelement eller krisestab for å følgje opp meldingane etter til dømes terroren i London i juli og uvêra i september og november. Varsel og meldingar har vore fordelt slik: Tretten frå Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE), sju frå Statens strålevern, fem frå Det norske meteorologiske institutt (DNMI) og tre andre.

Varierende beredskap i kommunane

Fylkesmannen har i løpet av året gjennomført tilsyn med beredskapsarbeidet i åtte kommunar. Tema for tilsyna var målsetting, kartlegging, førebygging, krisehandtering, opplæring og øving. Tilsyna viser at arbeid med samfunnstryggleik og beredskap vert stendig meir vektlagt, men at det framleis er langt att før vi kan seie oss nøgde. I for stor grad manglar rutinar, arbeidet er for personavhengig og det skjer ofte i rykk og napp – gjerne avhengig av om Fylkesmannen har tiltak på gong eller ikkje. Kommunane understrekar at tilsyna er nyttige fordi dei synleggjer kommunane sitt ansvar.

Helseberedskap på prøve

I dei fleste ulukker og kriser er det behov for helse-tenester. Beredskapen har vorte prøvd i svært ulike situasjonar som giardiaepidemien i Bergensområdet og flodbølga i Asia der Fylkesmannen fungerte her som bindeledd mellom sentrale og lokale styresmakter. Det var eit tett og godt samarbeid med kommunane, sjukehusa, politiet og andre involverte.

Arbeidet med helse- og sosialberedskapsplanar har vore ulikt prioritert både i kommunane og i helseføretaka. Haukeland universitetssjukehus har øvingar kvar veke. I Bergen kommune er den generelle beredskapen høgt prioritert, men helsetenesta har etter våre vurderingar vore for lite med. I Helse Fonna og på Haraldsplass Diakonale Sykehus gjenstår enno noko arbeid, og fleire kommunar manglar framleis godkjende planar for sitt beredskapsarbeid. Kommunar og sjukehus som ikkje har godkjende beredskapsplanar, vert følgde opp av helsetilsynet.

Samfunnstryggleik i arealplanlegginga

Som høyringsinstans legg Fylkesmannen vekt på å sikre risiko- og sårbarheitsomsyn i planlegginga, og det har vore naudsynt å rette fleire motsegner mot kommunale arealplanar. Fylkesmannen var og med på å lage rettleiar for korleis kommunane kan arbeide med risiko- og sårbarheitsanalysar i planprosessar. Rettleiaren viser og korleis vi kan bruke geografiske informasjonssystem (GIS) og tematiske geodata som støtte. Rettleiaren vert send til kommunane og gjort tilgjengeleg på internett.

Hordaland vart råka av fleire ekstreme vêrsituasjonar i 2005, og prognosar tydar på at me vil oppleve fleire og større naturulukker i framtida. Dette gjer at kommunane vil møte nye utfordringar i høve til arealdisponering og kartlegging av fareområde.

"Loke" (Hetlebakka) 14. november 2005.

Foto: Seksjon informasjon, Bergen kommune

Øvingane Hordaland, Lyneld og Bjørgvin 2005

Øving Hordaland 2005 var ei skrivebordsøving for kommunane. Atomulukke, oljeforureining, fugle-influenta og munn- og klauvsjuka var nokre av dei scenaria vi øvde på å møte. Alle kommunane deltok, og tilbakemeldingane gjev oss grunn til å tru at øvinga var nyttig for dei involverte.

Den årlege varslingsøvinga Lyneld vart gjennomført i desember. I tillegg til å teste e-postvarsling av kommunane, inneheldt øvinga oppgåver i samband med ekstremvêr. Øvinga viser at vi må betre systemet for varsling av kommunane utanom kontortid, at fareområde i samband med ekstremvêr ikkje er godt nok kartlagde og at kommunane treng hjelp for å få dette gjort.

Bjørgvin 2005 er den første av fire øvingar i samhandling med Bergenhus heimevernsdistrikt 09, Hordaland politidistrikt, Bergen kommune, Bergen og Omland Hamnevesen, Hordaland sivilforsvarsdistrikt, Haakonssvern orlogsstasjon og Kysteskadren. Fylkesmannen fekk prøvd ut både planverket, kriseorganisasjonen og krisekommunikasjonen. Tidleg på året deltok vi og i ei øving i regi av BKK der straumsvikt var scenariet.

Nytt planverk for krise og krigstidsberedskap

Fylkesmannen har framleis viktige oppgåver med planlegging, informasjon, kontakt og samordning i høve til krigsrelatert beredskap. Nytt sivilt og militært krise- og krigstidsplanverk vart vedteke ved Kgl. res. i april. 2005. Arbeidet med å passe inn planverket regionalt starta opp i 2005, men sentrale føringar har forseinka oss. Når det gjeld objekt-sikring, har vi saman med forsvaret, politiet og fagetatar som kraft, tele og veg gjennomført ein omfattande revisjon dette året. Det har også vore utført eit større arbeid med klarering og reklarering av politisk og administrativ leiging i mange av kommunane. Det har òg vore behandla søknader om fritak for frammøte ved mobilisering. Søknadane gjeld nøkkelpersonell i private og offentlege verksemder.

Foto: Jaro Hollan

Fylkesmannen i Hordaland

Besøksadresse
Kaigaten 9

Postboks 7310
5020 Bergen

Telefon 55 57 20 00
Telefaks 55 57 20 09

postmottak@fmho.no

www.fylkesmannen.no/hordaland

www.fmho.no